
Václav IV. (2. část)

Matouš Vanča

Václav IV. se na rozdíl od svého otce nedokázal obklopit lidmi s dostatečným rozhledem či talentem, kteří by mu byli s vládnutím nápomocni. Na svém dvoře téměř neměl osoby říšského původu, které by se vyznaly v německých či evropských záležitostech, a i mezi českými rádci preferoval ty méně zkušené, často z nižší šlechty, čímž si znepřátelil mocné panské rody. A čím více konfliktů Václav podstoupil, tím více se stával nedůvěřivým i vůči svému okolí. Roku 1393 navíc přežil pokus o otravu, po němž jeho podezřívavost a nevyzpytatelná náladovost ještě stoupla, stejně jako holdování alkoholickým nápojům.

Nelze zapomenout na další, velmi významný důvod Václavova vladařského selhání – Lucemburkové v té době rozhodně nepřipomínali svornou dynastii, ale spíše klubko zmijí. Václav, jeho podstatně mladší bratři Zikmund a Jan (které měl Karel IV. s Eliškou Pomořanskou) a naopak tři starší moravští bratřenci Jošt, Jan Soběslav a Prokop měli navzájem neustálé konflikty. Především nesmírně ambiciózní Jošt, který kromě Moravy získal od Václava do zástavy Lucembursko a od Zikmunda Braniborsko, činil vše proto, aby o 10 let mladšího Václava oslabil a získal rozhodující moc jakožto senior celé dynastie. Právě Jošt se spojil s českým panstvem a roku 1394 Václava poprvé zajali.

Václav padl do zajetí v Králově Dvoře u Berouna a následně byl internován v jižních Čechách a Rakousku. Zachránila ho až nejednota spiklenců a rovněž protiakce bratra Jana Zhořeleckého. Král byl po dání příslibu ústupků propuštěn, jeho postavení však bylo značně ořeseno. Vládce, kterého jeho poddaní mohou kdykoli zajmout a vynutit si, co chtějí, se těžko může těšit respektované autoritě. První Václavovo zajetí také podstatně oslabilo jeho již tak chabé postavení v Říši – říšská knížata sice rychle vyjednala propuštění svého krále, záhy se ovšem začala zaobírat myšlenkou Václava se definitivně zbavit. Když Václav obvinil svého bratra Jana z pokusu využít zmatků k vlastnímu prospěchu (zabrání Kutné Hory, obsazení Prahy a výměna úředníků a zpronevěra), ztratil i možnou podporu rodiny.

V této době se Václavova moc začala rozkládat – sám vedl ostrý konflikt s pražským arcibiskupem Janem z Jenštejna (jehož obětí se stal Jan Nepomucký), vedle Jana Zhořeleckého se rozkmořil na Moravě s Joštem a Prokopem a

královo postavení v Čechách záviselo na Zikmundovi a Joštovi, kteří hleděli především na své zájmy. Roku 1397 byli na Karlštejně zavražděni čtyři členové královské rady, Václavovi oddaní spojenci – král skutek nijak nepotrestal a nechal si namluvit, že šlo o zrádce. V Říši pak začala říšská knížata svolávat vlastní sněmy bez králova vědomí, čemuž Václav jen trpně přihlížel. Na kroky, které již otevřeně směřovaly k jeho sesazení, nijak nereagoval (byl sice vyburcován k cestě do Říše, ale po návratu upadl zpět do letargie). Právě tehdy se rodí rozšířený obraz krále, který holduje pouze vínu, smilstvu a lovu a nechává své země řítit do záhuby.

Roku 1400 většina kurfiřtů sesadila Václava z trůnu Svaté říše římské. Král zuřil, ale nic víc již nedokázal. Upnul se tehdy na Zikmunda, jenž mu sliboval podporu – ten ho však nakonec sám nechal uvěznit a začal v Čechách kořistnický vládnout. Roku 1403 se sice Václav na český trůn vrátil, ale již nikdy nenabyl své dřívější moci. Stal se zahořklým a nedůvěřivým vladařem, který se bál svých příbuzných, českých pánů i říšských knížat – bál se jich, nesnášel je a bažil po pomstě. Nikdy se však k žádné neodhodlal.

Takový byl Václav ve druhé polovině své vlády – v době Husova působení v Betlémské kapli, v době vydání Dekretu kutnohorského, v době odpustkových bouří či v době kostnického koncilu. V té době už je jen těžko možné nalézt v něm něco z dědice Karla IV. Přesto Václava nelze jednoduše odsoudit. Je nutné důrazně rozlišovat jednotlivé etapy jeho vládnutí – neúspěšné, byť dobře míněné pokusy pokračovat v otcově politice přešly postupně v relativní vladařskou nečinnost a kolem roku 1400 pak už jen v zoufalý zápas udržet se na trůně a moci nadále používat prázdný královský titul. Jen těžko o něm lze prohlásit, že byl vynikajícím panovníkem – jeho téměř 41 let trvající vláda (co do délky nemající do té doby obdoby!) však přesto zanechala v českých dějinách výraznou stopu.

Přes všechny královy vady také Václavova éra nepatřila k nejhorším etapám českých dějin – vždyť samotný názorový kvas na pražské univerzitě, reprezentovaný Janem Husem a řadou dalších mistrů, svědčí o mimořádném kulturním ovzduší. Byly to až husitské války, které toto období nešťastně a krvavě uzavřely – a ty přišly až po Václavově smrti. Zemřel totiž 16. srpna 1419 na Novém hradě u Kunratic, nedlouho po první pražské defenestraci. Jeho ostatky spočinuly ve zbraslavském klášteře, při jeho vyplenění husity bylo ovšem jeho tělo vytaženo z hrobu a vystaveno zneuctění včetně lití piva do úst mrtvoly. Tak hanebně skončil syn „Otce vlasti“, který nedokázal naplnit obrovské naděje do něj vkládané – což je dějinný úděl mnoha synů slavných otců.

Rozšiřující literatura:

Bobková, Lenka – Bartlová, Milena. *Velké dějiny země Koruny české IV.b. 1310–1402*. Praha/Litomyšl: Paseka, 2003.
Hlaváček, Ivan. Nevděčné nástupnictví Václava IV. In: Bobková, Lenka – Šmahel, František (eds.). *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*. Praha: NLN, 2012, s. 643–655.
Spěváček, Jiří. Václav IV. 1361–1419. K předpokladům husitské revoluce. Praha: Svoboda, 1986.